

Barbara Literska

KOMPOZYTORZY ZIELONOGÓRSCY

W Zielonej Górze działa wiele instytucji upowszechniających szeroko rozumianą kulturę muzyczną. Grono zielonogórskich twórców muzycznych, którzy zapisali się na kartach muzycznej historii miasta, jest liczne, a ich działalność artystyczna została przedstawiona w artykule Juliusza Karcz (1987, s.117-124). Szereg informacji dotyczących muzyków i instytucji muzycznych Zielonej Góry odnaleźć można w artykule Andrzeja Bujakiewicza (1972, s. 37-42), opracowaniach Hieronima Szczegóły (1984; 1996), książce Bogdana Jankowskiego i Michała Masiornego (1968), a także w pracach magisterskich (Z. Wawrzyński, 1980; K. Hamerski, 1993) napisanych w Instytucie Wychowania Muzycznego WSP TK w Zielonej Górze. Ponieważ wymienione prace omawiają okres do roku 1989, zasadne jest uaktualnienie i uzupełnienie informacji na temat życia muzycznego, a konkretnie działalności zielonogórskich kompozytorów w ostatnich ośmiu latach. Takie zadanie przyświeca niniejszemu artykułowi, którego pierwszą część stanowi opis działalności Sekcji Kompozytorów Lubuskiego Towarzystwa Muzycznego, a część druga zawiera dokładną charakterystykę działań twórczych kompozytorów zrzeszonych w SK.

Lubuskie Towarzystwo Muzyczne im. Henryka Wieniawskiego w Zielonej Górze powstało 14 listopada 1961 roku. Początkowo oddziałem działającego od 1886 roku Poznańskiego Towarzystwa Muzycznego, a następnie (1965 r.) wyodrębniło się jako samodzielna jednostka zrzeszona w Federacji Towarzystw Muzycznych. W 1980 roku przy LTM utworzono Sekcję Kompozytorów. Jej pierwszym prezesem był Juliusz Karcz, a członkami Eugeniusz Banachowicz, Andrzej Tuchowski i Narcyz Żołnowski. W następnych latach przyjęto Szymona Kawallę, Mirosława Bukowskiego, Czesława Grabowskiego, Jerzego Mądrowskiego i Grażynę Węclewską. Sekcję rozbudowano również o krytyków muzycznych i recenzentów: Bogusława Stankowiaka i Stanisława Wietrzyńskiego (por. J. Karcz 1987, s. 121)

W ramach swej działalności Sekcja planowała wydanie almanachu prezentującego sylwetki twórców zielonogórskich, niestety, projekt ten nie został zrealizowany.

W latach osiemdziesiątych działalność Sekcji Kompozytorów była realizowana z dużym rozmachem i sprowadzała się do trzech podstawowych

nurtów: twórczego, koncertowego i dydaktycznego. Sekcja utrzymywała stałe kontakty ze Związkiem Kompozytorów Polskich, Związkiem Artystów i Kompozytorów Rozrywkowych, Polskim Stowarzyszeniem Muzyki Współczesnej, Ludowym Instytutem Muzycznym oraz Związkiem Kompozytorów i Muzykologów Niemieckich z Cottbus. Organizowane były spotkania z wybitnymi kompozytorami spoza województwa. Ważnym zadaniem było opracowanie dzieł muzycznych dla potrzeb dydaktycznych i wykonawczych. Istnieje wiele dowodów wskazujących na twórczą aktywność kompozytorów lubuskich. Należy tu wymienić: liczne nagrody i wyróżnienia, duży zasięg i znaczną liczbę ośrodków, w których prezentowane były lubuskie kompozycje, informatory programowe z wielu koncertów, nagrania płytowe, radiowe i telewizyjne. Niewątpliwie najważniejszą formą działalności dla samych kompozytorów było i jest wykonawstwo i upowszechnianie ich dzieł.

LTM zainicjowało kilka imprez muzycznych, do których celów należało propagowanie i upowszechnianie twórczości lubuskich kompozytorów. Pierwszy prezes LTM, Zdzisław Giżejowski, był pomysłodawcą cyklu koncertów zatytułowanego „Godziny Muzyczne”. Impreza ta cieszyła się dużym zainteresowaniem słuchaczy i od 1963 roku pod nową nazwą „Spotkania Muzyczne” została wpisana w kalendarz kulturalny Zielonej Góry. Pierwszych piętnaście „Spotkań” stanowiło muzyczną oprawę Dni Zielonej Góry, a następne — Międzynarodowego Dnia Muzyki. Od 1979 roku imprezę tę inaugurował Koncert Kompozytorski, przedstawiający muzykę rodzimych twórców: Juliusza Karcza, Andrzeja Tuchowskiego, Narcyza Żołnowskiego. W ramach XIX, XXIII, XXIV i XXV „Spotkań” nie zaplanowano koncertu poświęconego zielonogórskim twórcom i można uznać, że od 1985 roku zaniechano organizacji regularnych koncertów monograficznych. Według istniejących źródeł (informatory programowych „Spotkań Muzycznych” oraz sprawozdań z działalności LTM) w 1987 roku odbyły się ostatnie XXV „Spotkania Muzyczne”.

Po kilkuletniej przerwie wznowiono pomysł „Spotkań”, ale już w innym, międzynarodowym wymiarze oraz pod nowym patronatem i kierownictwem artystycznym. Inauguracja „Międzynarodowych Spotkań Muzycznych Wschód — Zachód” organizowanych przez Filharmonię Zielonogórską, kierowanych artystycznie przez Czesława Grabowskiego, przypadła na wiosnę 1992 roku. W bieżącym roku impreza ta odbyła się już po raz szósty i niestety, po raz szósty w jej programie nie uwzględniono kompozycji lubuskich twórców.

W roku 1971 LTM zainicjowało „Dni Kameralistyki Lubuskiej”. Zadaniem tej imprezy było „podsumowanie i prezentacja dorobku kameralistycznego i solistycznego lubuskiego środowiska muzycznego” (A. Bujakiewicz 1972, s. 40). Nie zachowały się jednak informatory programowe z tej imprezy, trudno więc przedstawić wykaz wykonanych utworów. W zachowanych broszurach z lat 1978, 1980 i 1984 (tylko te numery są dostępne w Dziale Informacji Regionalnej Biblioteki Wojewódzkiej w Zielone Górze) z

„Polsko-Czechosłowackich Spotkań Muzycznych” (później „Polsko-Czechosłowackich Muzycznych Spotkań Przyjaźni”) również nie znajdziemy „lubuskiej” kompozycji.

Tak wiele inicjatyw w organizowaniu imprez muzycznych tylko w pewnej części spełniło swe podstawowe zamierzenie — propagowanie lokalnej kultury muzycznej. Szczególne znaczenie miały tu Koncerty Kompozytorskie inauguracyjne kilka „Spotkań Muzycznych”. Utwory zielonogórczyków były również wykonywane na polskich i zagranicznych estradach, w ramach konkursów i koncertów monograficznych.

Poniższe zestawienie zawiera wykaz utworów, które zostały wykonane w latach 1979-1997 w ramach „Spotkań Muzycznych”.

„Spotkania Muzyczne”	Koncerty	Kompozytorzy	Kompozycje
XVI, 1-8 X 1978 r.	1 X 1978 r.	J. Karcz	„Somos” na kwartet smyczkowy (prawykonanie utworu)
XVII, 30 IX-5 X 1979 r.	30 IX 1979 r. Koncert Kompozytorski	1) L. Wislocki 2) A. Tuchowski 3) J. Karcz 4) N. Żołnowski	1) Kwintet dęty 2) Improwizacje na temat poezji Safony wersja B 3) Cztery miniatury słowne na głos recytujący, flet i wiolonczelę 4) Adagio i Allegro na wiolonczelę i fortepian
XVIII, 1-5 X 1980 r.	1 X 1980 r., Kameralny Koncert Kompozytorski Zielonogórskich Twórców	1) A. Tuchowski 2) J. Karcz 3) N. Żołnowski	1) Sonata na fortepian 2) „Somos” 3) Kwartet smyczkowy
XX, 1-6 X 1982 r.	4 X 1982 r., w Klubie Środowisk Twórczych	1) J. Karcz 2) N. Żołnowski 3) A. Tuchowski	1) II Kwartet smyczkowy 2) Dwa tańce na klarnet i fortepian 3) Ballada na zespół kameralny
XXI, 1-6 X 1983 r.	1 X 1983 r., Koncert Kompozytorski	1) Karcz 2) A. Tuchowski 3) N. Żołnowski 4) Sz. Kawalla	1) Quadro per 4 Violini 2) Kwartet smyczkowy 3) Wiwat a kwartet dęty 4) Kaprys na skrzypce solo nr 1
XXII, 28 IX-3 X 1984 r.	28 IX 1984 r., sala Filharmonii Zielonogórskiej	1) S. Kawalla 2) N. Żołnowski 3) J. Karcz 4) A. Tuchowski	1) Divertimento 2) Suita 3) Symfonia Breve 4) „Stabat Mater”

W ramach innych koncertów wykonane zostały:

Mirosława Bukowskiego: III Sonata na fortepian (Zielona Góra 1988);

Mieczysława Tomaszewicza: Trio na Vn, Vl, Cb (Zielona Góra 1988);

Juliusza Karcza: „Sonatina” na fortepian (Poznań 1973, Zielona Góra, Żary, Cottbus, Forst), Koncert na fortepian i orkiestrę (Cottbus 1978), Cztery miniatury do tekstów J. Werstlera i J. Kontiusza (Zielona Góra 1979, Żary 1980); „Suita tańców polskich” (Zielona Góra 1980); „Suita tańców lubuskich” (Żary, Zielona Góra 1980), „Obertas” na orkiestrę symfoniczną (Zielona Góra 1982); II Kwartet smyczkowy (Zielona Góra 1982, Szczecin, Żary, Forst), Trio harfowe (Festiwal Muzyki Współczesnej we Wrocławiu, 1983 r.), „Quadro per 4 Violini” (Zielona Góra 1983, także Budziszyn, Wrocław, Żary, Szczecin, Tubingen, Goteborg, Kopenhaga), „Concerto grosso” (Zielona Góra 1984), „Symfonia Breve”, (Szczecin 1985), „II Quintet per fiati” (1985 r., odbyły się dwa prawykonania utworów kameralnych w Cottbus), „Polger” na skrzypce i wiolonczelę (1985 r. w Poznaniu, Zielona Góra, Żagań), „Polonez jesienny” (Zielona Góra 1987, Paryż, Wiedeń), „Gloria” (Zielona Góra 1987, Paryż, Wiedeń), „Psalmy ostateczne” na sopran i fortepian do słów H. Szyllkina (29 XI 1988), „Kantata koronacyjna” na sopran, baryton, chór i orkiestrę (Rokitno 1989), „Piastus” — opera buffo (Głogów 1992, Frankfurt nad Odrą 1992, Bytom, Wrocław 1992, Düsseldorf, Reclinghausen 1993), „Kolędy polskie” (Nowa Sól 1993, Otyń, Kozuchów, Bytom Odrzański), „Piosnki” do strof Kazimierza Iłakowiczówny (Nowa Sól 1995, Otyń, Kozuchów), „Impromptus concertant” (Nowa Sól 1996). W Cottbus odbył się koncert monograficzny kompozytora w roku 1985;

Szymaona Kawalli: Divertimento na orkiestrę smyczkową (Szczecin 1985), Temat z wariacjami na fortepian (Budziszyn 1985);

Jerzego Mądrowskiego: „Medytacje” na akordeon i flet (Zielona Góra 1988);

Andrzeja Tuchowskiego: „Ballada” na zespół kameralny (Zielona Góra 1983, Wrocław 1983, Szczecin 1983, Würzburg 1985, Cottbus 1987), Kwartet smyczkowy (Zielona Góra 1983, 1986, Poznań 1986), „Odyseja” poemat symfoniczny (Zielona Góra 1983), „Stabat Mater” na kwartet wokalny, smyczki i perkusję (Zielona Góra 1984, Szczecin 1985), „Znaki zodiaku” na orkiestrę symfoniczną (Zielona Góra 1987), Sonata na akordeon (w latach 1988-1992 około 20 wykonań: Zielona Góra, Wrocław, Brzeg Opolski, Poznań, Warszawa, Forst), „Elegia” na orkiestrę smyczkową (Wrocław 1993);

Narcyza Żolnowskiego: Adagio i allegro na skrzypce i wiolonczelę (Budziszyn 1985), „Suita Lubuska” (Szczecin 1985), „Kramskie zegary” na klarnet i fortepian (Zielona Góra 1988).

Najlepszym miernikiem dorobku Sekcji Kompozytorów jest stopień upowszechniania twórczości muzyków w niej zrzeszonych. W powyższych zestawieniach wyróżniają się dwaj kompozytorzy: Juliusz Karcz oraz Andrzej Tuchowski. Ich kompozycje doczekały się największej liczby wykonań i znane są także poza regionem zielonogórskim.

Obecnie sekcja nie działa tak prężnie jak w latach osiemdziesiątych. Nie oznacza to jednak zaniku kompozytorskich poczynań, te trwają nieprzerwanie. Zmienił się natomiast patronat i kierownictwo nad imprezami muzycznymi w mieście i regionie. Większość z nich organizuje Filharmonia Zielonogórska pod kierownictwem jej dyrektora naczelnego i artystycznego Czesława Grabowskiego.

Prezentacja osiągnięć kolejnych muzyków dokonana będzie według alfabetycznego porządku nazwisk. Dodać należy, że omówieniu podlegać będzie jedynie działalność kompozytorów zrzeszonych w Sekcji Kompozytorów Lubuskiego Towarzystwa Muzycznego i mieszkających na stałe w Zielonej Górze. Szczegółowo przedstawione więc będą postacie: Eugeniusza Banachowicza, Czesława Grabowskiego, Juliusza Karcza, Andrzeja Tuchow-

skiego i Narcyza Żołnowskiego. Kilka słów poświęcić należy również pozostałym członkom Sekcji Kompozytorów: Mirosławowi Bukowskiemu, Szymonowi Kawalli, Jerzemu Mądrowskiemu. Choć nie są i nie byli oni stałymi mieszkańcami miasta, to zasługują na przybliżenie, gdyż ich twórcza postawa przyczyniła się do wzbogacenia zielonogórskiego środowiska muzycznego.

Laureat II nagrody na Ogólnopolskim Konkursie Kompozytorskim w 1973 roku, wieloletni pracownik Instytutu Wychowania Muzycznego WSP TK w Zielonej Górze **Mirosław Bukowski** jest kompozytorem i dyrygentem na stałe związanym z Poznaniem. Jego kompozycje gościły na estradach wielu miast Polski: Warszawy, Krakowa, Szczecina, Poznania, Zielonej Góry i Żagania. Do jego ważniejszych utworów należą: II Sonata fortepianowa, „Espessioni per duo” na dwa fortepiany, „Allegro Symfoniczne”, „Swinging concerto” na perkusję jazzową i orkiestrę symfoniczną, trzy „Poemme senne” na chór.

Szymon Kawalla, znany przede wszystkim jako skrzypek i dyrygent, jest również kompozytorem i pedagogiem. W latach 1980-1986 piastował stanowisko Dyrektora i Kierownika Artystycznego Filharmonii Zielonogórskiej i dał się wtedy poznać publiczności lubuskiej jako kompozytor. Jego utwory usłyszeli melomani z Zielonej Góry, Żar, Żagania, Świebodzina, Szczecina, Poznania, Cottbus i Budziszyna. Na indeks jego kompozycji składają się: oratorium „Peter Kolbe”, kantata „Wit Stwosz”, „Temat z wariacjami” na fortepian, Improwizacje bachowskie na skrzypce z fortepianem, „Divertimento” na orkiestrę smyczkową i perkusję, „Capriccio” na skrzypce solo, Sonata na fortepian, „Lamentoso” (poświęcone Baltazarowi Żagańskiemu), „Stabat Mater”.

Jerzy Mądrowski jest czynnie koncertującym muzykiem — akordeonistą, wykonawcą wielu utworów współczesnych. W centrum jego zainteresowań znajduje się również kompozycja. Na festiwalach muzyki współczesnej (Poznańska Wiosna Muzyczna, Musica Moderna w Łodzi, Musica Nova w Brzegu, Forster Brucke, Osteuropa-Komponisten-Treff) prezentował się w obu rolach, wykonawcy i kompozytora. W latach 1988-1989 z Andrzejem Tuchowskim odbył szereg koncertów dla młodzieży w ramach „Spotkań z kompozytorem” w wielu miejscowościach województw gorzowskiego, zielonogórskiego i legnickiego.

Eugeniusz Banachowicz (ur. 1946 r.) to jedyny w Sekcji kompozytor, który uprawia wyłącznie muzykę rozrywkową. Jest absolwentem PWSM w Poznaniu, którą ukończył w 1973 roku. Od 1980 r. jest członkiem Związku Polskich Autorów i Kompozytorów ZAKR, a od 1982 członkiem Stowarzyszenia Autorów ZAiKS. W końcu lat sześćdziesiątych aktywnie działał w amatorskim ruchu muzycznym i z tego okresu pochodzą jego pierwsze próby kompozytorskie. Pierwszy profesjonalnie zarejestrowany utwór („Wróc o zmierzchu”) został w 1980 roku nagrany przez Poznańską Orkiestrę Rozrywkową PR i TV. W kolejnym profesjonalnym nagraniu w 1981 roku uczest-

niczyła Orkiestra PR i TV w Katowicach. Rok 1981 obfitował w artystyczne debiuty i zarazem sukcesy E. Banachowicza. W tym czasie podpisał on swój pierwszy kontrakt z agencją wydawniczą Selected Sound z Hamburga. Także w tym roku, po raz pierwszy w RFN wydana została płyta z nagraniem jego kompozycji. W latach 1981-1991 stale współpracował z wymienionymi wcześniej orkiestrami, czego owocem jest pięćdziesiąt nagranych kompozycji w studiach radiowych. Współpracował również z Agencją Autorską w Warszawie, a około czterdziestu jego kompozycji zostało zakontraktowanych przez wiele agencji zagranicznych (Edition Show Business - RFN, Richards Music - USA, Emihenco i Tabata - Francja, Arietto Music - Anglia i Selected Sound - RFN). Kilka kompozycji znajduje się na płytach wydanych w Niemczech, duża ich część funkcjonuje w stacjach radiowych i telewizyjnych Niemiec, Austrii, Szwajcarii, Belgii, Holandii, Hiszpanii, Włoch, Szwecji, a także Japonii. Niektóre utwory stanowią materiał muzyczny dla tamtejszych filmów dokumentalnych. Muzyka Banachowicza została wykorzystana przez Redakcję Filmową „Interpress” w Warszawie do krajowych filmów reklamowych i dokumentalnych. Ze stosunkowo dużą częstotliwością jego utwory instrumentalne emitowane są w krajowych audycjach radiowych i telewizyjnych. Na początku lat dziewięćdziesiątych kompozycje te stanowiły ilustrację do popularnego programu „Telewizja nocą”. Najbardziej znany jest utwór „Chwila wytchnienia”, będący muzyczną czołówką tego programu. Inne znane tematy muzyczne to: „Azaliowe sny”, „Lekki, ciepły wiatr”, „Blokada”, „Bankier”, „Dyskobol”, „Oaza spokoju” i „Seria B”. Wszystkie utwory napisane zostały z myślą o ich nagraniu. Kompozytor sam kieruje orkiestrą podczas nagrań oraz sam dokonuje aranżacji swoich kompozycji. Poza utworami rejestrowanymi na taśmie posiada on w dorobku kilkadziesiąt utworów napisanych na zamówienie różnych wykonawców (w tym także piosenki dla dzieci); najchętniej komponuje utwory instrumentalne.

Największa działalność twórcza Eugeniusza Banachowicza przypadła na lata osiemdziesiąte. Od 1976 roku pracuje jako dziennikarz, redaktor muzyczny Rozgłośni PR w Zielonej Górze. Obecnie poświęcił się pracy w radiu, gdzie pełni funkcję Kierownika Redakcji Muzycznej PR Rozgłośni Regionalnej w Zielonej Górze, Radia Zachód S.A.

Czesław Grabowski (ur. 1946 r.) jest kompozytorem, dyrygentem i pedagogiem, członkiem Związku Kompozytorów Polskich. Doczekał się hasła w *Encyklopedii Muzycznej* (1987, t. III, s. 435).

Kompozycję studiował pod kierunkiem prof. Bolesława Woytowicza, a dyrygenturę w klasie doc. Jana Wincentego Hawela. Przez okres szesnastu lat (1973-1989) był wykładowcą w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Katowicach. W latach 1980-1982 pracował jako kierownik artystyczny i dyrygent Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”, a przez następne cztery lata piastował stanowiska dyrygenta Filharmonii Zabrzeńskiej i dyrektora Państwowej Opery

Symfonicznej w Zabrze. Od 1986 r. kieruje Filharmonią Zielonogórką jako jej Dyrektor Naczelny i Artystyczny.

Jest organizatorem wielu ogólnopolskich imprez artystycznych: Śląskiej Jesieni Gitarowej, Śląskiej Trybuny Kompozytorów, Festiwalu Smyczkowego „Mistrzowie Polskiej Wiolinistyki”, Międzynarodowego Festiwalu Organowego i Międzynarodowych Spotkań Muzycznych „Wschód-Zachód”. Jako dyrygent współpracuje z orkiestrami w kraju i za granicą, wykonując muzykę oratoryjną, symfoniczną, operową i popularną. Z Orkiestrą Symfoniczną Filharmonii Zielonogórskiej koncertował w Niemczech, Holandii, Hiszpanii, Francji, Włoszech, na Białorusi i Ukrainie.

Indeks twórczości tego artysty jest bogaty i różnorodny. Znajdziemy tu szereg utworów symfonicznych, kameralnych, wokально-instrumentalnych i chóralnych. Sam kompozytor przyznaje, że najbliższa jest mu muzyka kameralna i chóralna. Największa jego aktywność twórcza przypadła na lata siedemdziesiąte, kiedy to powstała większość jego dzieł orkiestrowych¹, kompozycji na zespoły instrumentalne², pieśni³, utworów na chór a cappella⁴ i kompozycji scenicznych⁵. Mniejsza ilość utworów powstała w latach osiemdziesiątych⁶ i dziewięćdziesiątych⁷.

Muzyka Grabowskiego prezentowana była na koncertach Śląskiej Trybuny Kompozytorów w Katowicach, na koncertach w Warszawie,

¹ Dwie symfonie (I - 1970, II - 1971), 4 tańce i aria (1975), „Muzyka w cieniu” na organy i instrumenty dęte (1976), Muzyka na gitarę i orkiestrę kameralną (1977).

² „Agena” na zespół instrumentalny (1971); „Liryki” wg J. Przybosa na fortepian koncertujący i zespół instrumentalny (1972), „Musica per quartetto, trio e solo” (1974), „Postludium” na gitarę, altówkę, klarnet basowy i bongosy (1975), „Głosy gradualne” na zespół instrumentalny (1976), „Grave” na wiolonczelę, klarnet basowy i perkusję (1977), „Recitativo per flauto, cembalo a tre violoncelli” (1978).

³ „Grusza”, pięć pieśni na alt i orkiestrę, sł. M. Pawlikowska-Jasnorzewska (1969), „Epitafium Mater mea” na chór mieszany i małą orkiestrę symfoniczną, sł. K.I. Gałczyński (1971).

⁴ „Gawęda o miłości ziemi ojczystej” na chór mieszany, sł. W. Szymborska (1978), „Dwie piosenki dla Wojtka”, sł. J. Brzechwa (1979), „Oda na Gdańsk”, sł. J. Iwaszkiewicz (1979).

⁵ Oratorium sceniczne „Żywioly” dla mimów, solistów, chóru i orkiestry, tekst T. Kubiak (1973).

⁶ Cykl polskich pieśni i tańców opracowanych dla PZLPiT „Śląsk” 1980-1982, „Introdukcja” na orkiestrę kameralną (1983), „Wiersz” na zespół instrumentalny (1983), „Koncert Śląski” na gitarę i orkiestrę symfoniczną (1988), muzyka sceniczna i filmowa, opracowania melodii filmowych.

⁷ „Pieśni dla przyjaciela” na gitarę, flet i kwartet smyczkowy (1990), muzyka teatralna do sztuki wg A. Mickiewicza *Pan Tadeusz* (1993), Kantata „Sursum corda” (1994) napisana na uroczystość ingresu biskupa Adama Dyczkowskiego i objęcia diecezji zielonogórsko-gorzowskiej, „Baśń” na sopran i orkiestrę smyczkową do słów T. Mycińskiego (1995), „Kolędy polskie”, opracowanie na flet i orkiestrę smyczkową (1995), kantata na chór mieszany i orkiestrę symfoniczną „Totus Tuus” (1997), napisana specjalnie na przyjazd Papieża Jana Pawła II na Ziemię Lubuską. Kompozytor dokonał wielu opracowań na orkiestrę symfoniczną (np. pieśni M. Karłowicza „Zasmuconej”, „Pamiętam ciche, jasne, złote dni”, „Mów do mnie jeszcze”), jest także twórcą szeregu kompozycji i opracowań okolicznościowych.

Wrocławiu, Rzeszowie, Katowicach, Zabrze, w audycjach radiowych i telewizyjnych. Znamienne jest, że wykonawstwo jego utworów od momentu przyjazdu do Zielonej Góry prawie zanikło, a kompozycje, które doczekały się lubuskich wykonań, mają często charakter okolicznościowy, są związane z ważnymi regionalnymi wydarzeniami społeczno-religijnymi (np. „Sursum corda”, „Totus tuus”).

Obecnie Czesław Grabowski poświęcił się pracy dyrygenta oraz animatora życia muzycznego, wynikiem czego jest mniejsza liczba nowo powstałych utworów. Komponowanie, będące zajęciem bardzo absorbującym, wymagającym od artysty skupienia i koncentracji wyłącznie na tworzonym dziele muzycznym, pozostaje niestety w cieniu jego innych działań muzycznych. Sam artysta uważa, że czas największej inwencji twórczej jest jeszcze przed nim i również do przyszłości należeć będą wykonania jego muzyki.

Juliusz Karcz (ur. 1944 r.) jest kompozytorem, uczniem prof. Andrzeja Koszewskiego, u którego realizował studia z zakresu kompozycji w PWSM w Poznaniu. Jest on również absolwentem Wydziału Wychowania Muzycznego Wrocławskiej PWSM. W roku 1984 przeprowadził przewód artystyczny I st. w zakresie kompozycji na Wydziale I w Akademii Muzycznej w Poznaniu, a w 1997 r. pozytywnie złożył egzamin i uzyskał przewód artystyczny II stopnia także w zakresie kompozycji na Wydziale I w Krakowskiej Akademii Muzycznej. Z Ziemią Lubuską związany jest od roku 1975, kiedy to objął stanowisko dyrektora PSM I st. w Żarach. Trzy lata później rozpoczął pracę w Instytucie Wychowania Muzycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej i do dziś prowadzi tam przedmioty teoretyczne: harmonię, kontrapunkt, propedeutykę kompozycji, instrumentację, naukę akompaniamentu fortepianowego. Z pracą w WSP łączy obowiązki nauczyciela przedmiotów teoretycznych w zielonogórskiej PSM II st. Prowadzi tam także przedmioty nadobowiązkowe: kontrapunkt, naukę akompaniamentu fortepianowego i propedeutykę kompozycji.

J. Karcz pełnił szereg funkcji. W IWM WSP TK przez dwie kadencje był kierownikiem Zakładu Teorii Muzyki i Dyrygowania, przez jedną kadencję był prodziekanem Wydziału Pedagogicznego WSP. Od roku szkolnego 1994/95 został powołany przez Departament Szkolnictwa Artystycznego MKiS na konsultanta w zakresie przedmiotów teoretycznych w szkolnictwie muzycznym II stopnia. W Lubuskim Towarzystwie Muzycznym działa jako wiceprezes i członek zarządu.

Kompozytor bardzo ceni sobie pracę z uczniami, których osiągnięcia sprawiają mu dużo satysfakcji i radości. Podejmują oni dalszą naukę w akademiach muzycznych i uniwersytetach. W latach 1990-1994 cztery osoby rozpoczęły studia z zakresu kompozycji i teorii muzyki (w Poznaniu i Wrocławiu), a w roku 1995 tyleż osób sięgnęło po indeksy muzycznych uczelni Warszawy, Wrocławia, Poznania i Krakowa.

W pracy twórczej satysfakcjonują go liczne wykonania jego dzieł. Do

największych sukcesów w tym zakresie zalicza dwukrotne wykonania utworów na wrocławskich Festiwalach Muzyki Współczesnej w 1976 i 1983 roku, a także na I Festiwalu Kompozytorów Ziemi Zachodnich i Północnych w Szczecinie w 1985 roku. Równie ważne są wykonania utworów w okręgu Cottbus, gdzie we współpracy z kompozytorami niemieckimi trwała ożywiona obustronna aktywność twórcza. Wielkim artystycznym przeżyciem dla kompozytora było wykonanie kantaty „Matka Boska Rokitniańska” podczas uroczystości koronacyjnych z udziałem władz episkopatu Polski i wielotysięcznych rzeszy słuchaczy. Utwór ten dedykowany został Ojcu Świętemu w X rocznicę pontyfikatu. Także ważne dla J. Karczka było wykonanie wodewilu „Piastus” do tekstu Andreasa Griphiusa (w wersji niemieckojęzycznej). Prawykonanie utworu odbyło się w Głogowie, późniejsze wykonania we Wrocławiu, Bytomiu, Frankfurtu, Düsseldorfie i Recklinghausen.

W bogatym indeksie twórczości J. Karczka dominują kompozycje instrumentalne i wokально-instrumentalne. Kompozytor nie unika wielkich form (opera „Piastus Symfonia Breve”, „Kantata Koronacyjna”), tworzy również utwory kameralne, miniatury instrumentalne, pieśni i utwory chóralne. W dziełach programowych podejmuje różnorodną tematykę, nie pomija również akcentów ludowych i historycznych z regionu Nadodrza („Obertas” napisany z okazji dwudziestolecia LTM, „Symfonia breve”). Dużym sukcesem J. Karczka jest fakt przynajmniej jednokrotnego wykonania każdej z wymienionych kompozycji.

Juliusz Karcz jest laureatem wielu nagród, wyróżnień i odznaczeń, otrzymał nagrodę im. T. Szeligowskiego (Poznań 1973 r.), I nagrodę i wyróżnienie na I Ogólnopolskim Konkursie Kompozytorskim na utwór wokalny (Zielona Góra 1977 r.), wyróżnienie na II Ogólnopolskim Konkursie Kompozytorskim na utwór wokalny (Zielona Góra 1978 r.), nagrodę III stopnia Ministra Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1980 r.), I Nagrodę Młodych Twórców „Złote Grono” za twórczość muzyczną (1980 r.), dyplom honorowy Lubuskiego Towarzystwa Muzycznego (1981 r.) stypendium twórcze Wojewody Zielonogórskiego (1983-1984), dyplom honorowy Ministra Kultury i Sztuki za upowszechnienie kultury muzycznej (1986 r.), odznakę Zasłużonego Działacza Kultury (1978 r.), Złoty Krzyż Zasługi (1989 r.).

Narcyz Żołnowski (1938-1989) kształtował i organizował życie muzyczne w Zielonej Górze i województwie. Działał w wielu gałęziach życia muzycznego, był koncertmistrzem Filharmonii Zielonogórskiej, pracował przy Festiwalu Piosenki Radzieckiej jako juror, aranżer i akompaniator. Współpracował z Rozgłośnią Polskiego Radia w Zielonej Górze oraz z Teatrem Lubuskim, pisząc muzykę do kilku realizacji scenicznych. Do jego najbardziej znanych i najczęściej wykonywanych kompozycji należą: dwie kantaty na chór i orkiestrę symfoniczną, „Suita lubuska” na kameralną orkiestrę smyczkową, Kwartet smyczkowy, „Wiwat” na kwartet dęty blaszany, „Rondo concertante”

na trio dęte instrumentów drewnianych, „Dwa Tańce” na klarnet i fortepian, „Adagio i allegro” na wiolonczelę z fortepianem, „Pieśni”. Jego twórczość tematycznie związana jest z regionem lubuskim, co widoczne jest w „Suicie” i „Tańcach ludowych”.

Jego utwory poznali słuchacze z wielu miast Zachodniej Polski (Zielonej Góry, Żar, Żagania, Świebodzina, Szczecina, Poznań) i Niemiec (Cottbus, Budziszyna). Powstało wiele nagrań płytowych i radiowych jego dorobku. Za aktywne uczestnictwo w życiu muzycznym otrzymał w 1974 r. Lubuską Nagrodę Kulturalną II stopnia.

Andrzej Tuchowski (ur. 1954 r.) jest absolwentem Wrocławskiej Akademii Muzycznej, którą ukończył uzyskując dwa dyplomy z wyróżnieniem: w zakresie teorii muzyki (1978) i kompozycji (1983). W latach 1981-1982 odbył roczne podyplomowe studia muzykologiczne na Uniwersytecie w Southampton (Wielka Brytania) pod kierunkiem prof. Petera Evansa. W marcu 1988 roku uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, a dziewięć lat później na tym samym Wydziale obronił pracę habilitacyjną. Jest autorem książek: *Symbolika oper Benjamina Brittena* (Zielona Góra 1990), *Benjamin Britten — dzieło, twórca, epoka* (Kraków 1994), *Integracja strukturalna w świetle przemian stylu Chopina* (Kraków 1996).

W latach 1983-1996 brał czynny udział w czterech międzynarodowych i czterestu ogólnopolskich konferencjach naukowych. W kręgu jego zainteresowań badawczych znajdują się przede wszystkim neoschenkerowskie metody analityczne oraz twórczość B. Brittena, F. Chopina, W. Lutosławskiego, K. Szymanowskiego. Otrzymał wiele nagród (Stypendium Twórcze Wojewody Zielonogórskiego w 1987 r., nagroda Ministra Edukacji Narodowej w 1988 r., Nagroda Naukowa Prezydenta Miasta Zielona Góra w roku 1994) i wyróżnień (na XXVII Ogólnopolskim Konkursie Młodych Kompozytorów ZKP, Warszawa 1984 za utwór „Sygnały”, wyróżnienie na Ogólnopolskim Konkursie Kompozytorskim im. A. Krzanowskiego za „Sonatę” akordeonową, Czechowice-Dziedzice 1991).

Obecnie zatrudniony jest na stanowisku adiunkta IWM WSP TK w Zielonej Górze oraz na Wydziale Kompozycji, Teorii Muzyki, Dyrygentury i Muzykoterapii Akademii Muzycznej we Wrocławiu. Prowadzi również wykłady z historii muzyki na Uniwersytecie Trzeciego Wieku w Zielonej Górze. Od czasów Szymona Kawalli współpracuje z Filharmonią Zielonogórską jako prelegent i organizator audycji szkolnych. W latach 1988-1989 wraz z Jerzym Mądrowskim odbył szereg koncertów dla młodzieży w ramach „Spotkań z kompozytorem” w wielu miejscowościach województw gorzowskiego, zielonogórskiego i legnickiego.

Jako kompozytor działa nieprzerwanie, a eksplozję inwencji twórczej, widocznej w liczbie wykonań jego kompozycji, datuje się na lata osiemdziesiąte. Jego utwory były prezentowane na ogólnopolskich festiwalach

muzyki współczesnej we Wrocławiu, Szczecinie, Poznaniu, Brzegu Opolskim i na festiwalach międzynarodowych w Würzburgu i Forst, a także na międzynarodowych kursach interpretacji muzycznej w Warszawie. Stale współpracuje z teatrami i jest autorem osiemnastu kompozycji teatralnych. Stworzył muzykę do utworów Tadeusza Różewicza, Eugeniusza Szwarca, Stanisława Witkiewicza, Miguela de Cervantesa, Aleksandra Fredry, Johna Gersha, Fiodora Dostojewskiego, Davida Turnera, Mikołaja z Wilkowiecka, Aleksandra Głowackiego. Jest również autorem muzyki rozrywkowej: cyklu piosenek poetyckich na głos altowy i fortepian oraz cyklu utworów fortepianowych.

A. Tuchowski komponuje dzieląc swój talent między muzykę koncertową i teatralną. Należy mieć nadzieję, że po naukowym wysiłku, którego ukoronowaniem jest habilitacja, skieruje się on w stronę wysoce artystycznej twórczości muzycznej, której owoce możemy usłyszeć niebawem.

Nietrudno zauważyć, że każdy z omawianych kompozytorów poświęca się różnym formom muzycznej działalności. Eugeniusz Banachowicz jest redaktorem muzycznym, w sposób profesjonalny zajmuje się pracą w radiu. Andrzej Tuchowski jest świetnym mówcą, prelegentem, doskonałym pedagogiem, a przede wszystkim muzykologiem o bardzo wysokich kwalifikacjach. Juliusz Karcz swoją wiedzę przekazuje młodym adeptom sztuki kompozytorskiej i posiada przy tym wspaniałe osiągnięcia, jakimi nie może poszczycić się żaden z przedstawionych tu kompozytorów. Pasją Czesława Grabowskiego jest animacja życia muzycznego w Zielonej Górze, organizacja wielu imprez muzycznych, które rozświetlają miasto.

Dotychczasowe osiągnięcia zielonogórskich twórców, wspólne koncerty organizowane przez Sekcję Kompozytorów są dowodem na potwierdzenie tezy o istnieniu środowiska muzycznego w Zielonej Górze. Prawdą jednak jest, że począwszy od lat dziewięćdziesiątych zorganizowana działalność czterech (z pominięciem nieżyjącego już N. Żołnowskiego) kompozytorów zrzeszonych przy LTM nie jest już tak widoczna. Przyczyn takiego stanu rzeczy można szukać w wielu dziedzinach naszego życia, gospodarczej i kulturowej, w fakcie wprowadzenia praw gospodarki rynkowej również w sferę działalności twórczej. Życzeniem wielu osób byłoby wznowienie prężnej działalności sekcji, a przede wszystkim realizacja planów popularyzacji i upowszechniania muzyki lubuskich twórców. I to pragnienie mogłoby się spełnić, bowiem w „grupie czterech” są nie tylko świetni kompozytorzy, ale również doskonali organizatorzy i dyrygent, a w jego artystycznym władaniu podstawa wykonawstwa muzycznego — Orkiestra Filharmonii Zielonogórskiej. Nasze osobistości muzyczne posiadają nie tylko ogólnopolską, ale nawet międzynarodową sławę, niestety, w zielonogórskim regionie ich kompozytorski dorobek nie jest powszechnie znany.

Niniejszy artykuł opisuje znaczący fragment twórczości muzycznej w Zielonej Górze. Niewątpliwie odczuwa się brak pracy, która objęłaby całą działalność muzyczną w tym mieście: twórczość kompozytorów muzyki

rozrywkowej, pracę animatorów życia muzycznego, dyrygentów orkiestr i chórów, opiekunów amatorskich młodzieżowych i dziecięcych zespołów muzycznych, organizatorów rozrywkowych imprez muzycznych i wielu innych.

LITERATURA

- BUJAKIEWICZ A., Lubuskie środowisko muzyczne, „Przegląd Lubuski” 1972, nr 3.
 ENCYKLOPEDIA muzyczna, część biograficzna, t. III, red. E. Dziębowska, PWM 1987.
 GABRYŚ R., Czesław Grabowski – sylwetka muzyka, „Katowicki Informator Kulturalny” 1985, nr 5.
 HAMERSKI K., Krytyka muzyczna na łamach czasopisma społeczno-kulturalnego „Nadodrze” w latach 1971-1989, praca magisterska, IWM WSP TK, Zielona Góra 1993.
 JANKOWSKI B., MASIORNY M., Muzyka i życie muzyczne na Ziemiach Zachodnich i Północnych 1945-1965, Poznań 1968.
 KARCZ J., Działalność lubuskich kompozytorów, [w:] Zielona Góra jako ośrodek kultury, red. E. Hajduk, Zielona Góra 1987.
 LUBUSKI słownik biograficzny, red. H. Szczegóła, Zielona Góra 1984.
 SZCZEGÓŁA H., Roman Mazurkiewicz, „Przegląd Lubuski” 1982, nr 1.
 WAWRZYŃSKI Z., Współpraca instytucji muzycznych Zielonej Góry z odpowiednimi placówkami we Frankfurcie nad Odrą i w Cottbus w latach 1971-1979, praca magisterska WSP TK, Zielona Góra 1980.
 ZNANI zielonogórzanie XIX i XX wieku, red. H. Szczegóła, Zielona Góra 1996.

Źródła

- Informatory z dziesięciu (od XVI do XXV) „Spotkań Muzycznych”.
 Informatory z „Polsko-Czechosłowackich Spotkań Muzycznych” (lata 1978, 1980, 1984).
 Sprawozdanie z działalności Oddziału Lubuskiego Poznańskiego Towarzystwa Muzycznego od chwili założenia do 31 grudnia 1962 r.
 Sprawozdanie z działalności LTM im. H. Wieniawskiego w Zielonej Górze od chwili założenia do 31 XII 1964 r. (Poznań 1965 „Pospress”).
 Sprawozdanie z działalności LTM za okres 15 XI 1981 - 14 XI 1986 r.

Barbara Literska

KOMPONISTEN VON ZIELONA GÓRA (GRÜNBERG)

Zusammenfassung

Die nach dem Kriege auf dem Gebiet des Lubusz-Landes (*Ziemia Lubuska*) aufgenommene Musiktätigkeit ist um die Lubuskie-Musikgesellschaft konzentriert, die im Jahre 1961 in Zielona Góra entstand. Sie initiierte viele Musikveranstaltungen (unter anderen *Musikstunden*, und dann *Musiktreffen*, *Tage der Lubuska-Kameralistik*), die die Präsentation der Kompositionen von Lubusz-Land ermöglichten. Die größte Rolle, die für die Verbreitung der Musiktätigkeit in Zielona Góra günstig war, spielte jedoch die Komponistensektion, die im Jahre 1980 bei der Lubuskie-Musikgesellschaft entstand und in drei Grundströmungen tätig war: in der Bildungs-, Konzert- und Didaktikströmung. Die Mitglieder dieser Sektion sind überwiegend Komponisten der sog. ernsten Musik (Juliusz Karcz, Andrzej Tuchowski, Czesław Grabowski), aber es gibt auch einen Schöpfer der Unterhaltungsmusik (Eugeniusz Banachowicz). Die Charakteristik des musikalischen Nachkriegsschaffens in Zielona Góra deckt sich in großer Masse mit der Charakteristik der in der Komponistensektion der LMG vereinigten Musikschröpfer. Diese zeigt eine große Vielseitigkeit der erwählten Komponisten, die in vielen Kultursphären der Stadt, der Region und des Landes tätig sind. Unter ihnen finden wir also ausgezeichnete Wissenschaftler, Pädagogen und Veranstalter des Musiklebens. Obwohl unsere Musikpersönlichkeiten nicht nur in Polen, sondern auch in der Welt berühmt geworden sind, ist leider ihr Kompositionsvermögen in der Region Zielona Góra zu wenig bekannt.